

تاریخ: ۲۰۲۴/۰۴/۰۱

بخش: تجارت داخلی و خارجی

نویسنده: سیدعظیم حسینی

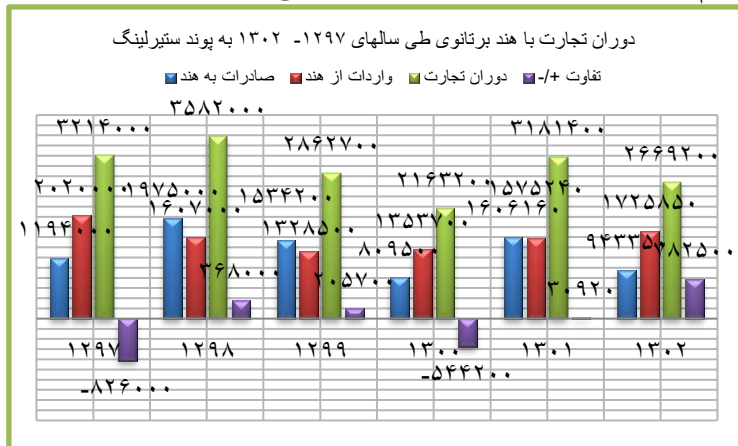
معلومات پیرامون روابط تجاری با هند در قاموس کبیر افغانستان بخش سوم

دوران تجارت با هند برتانیوی بین سالهای ۱۲۹۷-۱۳۰۲

تجارت افغانستان با هند (به پوند استرلینگ)

سال	صادرات به هند	واردات از هند
۱۲۹۷ (۱۹۱۸)	۱۱۹۴۰۰۰	۲۰۲۰۰۰۰
۱۲۹۸ (۱۹۱۹)	۱۹۷۵۰۰۰	۱۶۰۷۰۰۰
۱۲۹۹ (۱۹۲۰)	۱۵۳۴۲۰۰	۱۳۲۸۵۰۰
۱۳۰۰ (۱۹۲۱)	۸۰۹۵۰۰	۱۳۵۳۷۰۰
۱۳۰۱ (۱۹۲۲)	۱۶۰۶۱۶۰	۱۵۷۵۲۴۰
۱۳۰۲ (۱۹۲۳)	۹۴۳۳۵۰	۱۷۲۵۸۵۰

دوران تجارت در سال ۱۲۹۷ بالغ بر ۳/۲ میلیون پوند استرلینگ میشد در حالیکه این رقم در سال ۱۳۰۲ به مبلغ ۲/۳ میلیون پوند استرلینگ به ثبت رسیده است. از گراف معلوم میشود که صادرات افغانستان به هند طی سالهای ۱۲۹۷-۱۳۰۲ مدو

منبع: اداره مرکزی احصائیه

جذر های را سپری نموده است. صادرات افغانستان به هند در نخستین سال پادشاهی امان الله خان بر غم تنشهای سیاسی که منجر به استرداد استقلال سیاسی کشور شد، به ۱/۱۹ میلیون پوند استرلینگ میرسید که در سال بعدی آن به ۱,۹۷ میلیون پوند استرلینگ افزایش یافته و ۶۶ فیصد رشد را نشان میدهد، اما پس از سال ۱۲۹۸ مدو و جذر داشته و در سال ۱۳۰۰ در پایان ترین

سطح قرار گرفته است. واردات در سال ۱۲۹۷ حدود دو میلیون پوند استرلینگ ثبت شده ولی طی سالهای بعدی روبه کاهش گذاشته و پس از سال ۱۳۰۰ دوباره افزایش یافته ولی به هر حال کمتر از سال اول بوده است. از جانب دیگر هرگاه دوران تجارت بین سالهای ۱۲۹۷ و ۱۳۰۲ مقایسه شود کاهش ۱۷ درصد را نشان میدهد. بیلانس تجارت طی این دوره

در سالهای ۱۲۹۷ و ۱۳۰۰ بنابر کاهش صادرات منفی و متباقی مثبت بود. این کاهش احتمالاً ناشی از آغاز نا آرامی ها و خراب شدن امنیت کشور در دوره پادشاهی امان الله شاه بوده باشد.

جدول ذیل تجارت خارجی افغانستان و هند را بین سالهای ۱۲۹۸-۱۲۹۹ (۱۹۱۹-۱۹۲۰) و ۱۳۰۳-۱۳۰۲ (۱۹۲۳-۱۹۲۴) به تن نشان میدهد.

اموال صادراتی به افغانستان	۱۹۱۴-۱۹۱۵	۱۹۱۹-۱۹۲۰	۱۹۲۰-۱۹۲۱	۱۹۲۲-۱۹۲۱	۱۹۲۲-۱۹۲۳	۱۹۲۳-۱۹۲۴
	۱۲۹۸-۱۲۹۷	۱۲۹۹-۱۲۹۸	۱۲۹۹-۱۲۹۸	۱۳۰۰-۱۲۹۹	۱۳۰۰-۱۳۰۱	۱۳۰۳-۱۳۰۲
منسوجات نخی	۳۶۰۷	۲۹۹۷	۱۵۷۵	۱۴۷۳	۲۱۳۴	۳۳۰۲
شکر	۵۱۸۲	۲۴۳۸	۳۵۵۶	۲۶۴۲	۲۰۳۲	۳۶۵۸
چای	۱۶۰	۷۶۲	۳۰۵	۱۵۲	۲۵۴	۱۰۶۷
واردات هند از افغانستان						
میوه جات	۱۷۵۲۶	۶۶۰۴	۲۲۸۶	۹۷۰۳	۱۲۳۹۵
چهارمغز، بادام						
پشم	۷۱۵۳	۵۶۰۰	۳۹۱۲	۲۳۳۷	۳۰۹۹	۳۳۰۲

منبع: گونویچ تجارت خارجی افغانستان صفحه ۲۷، امین، حمیدالله، نظری به تجارت خارجی افغانستان سال ۱۳۵۰

روابط تجاری افغانستان درین زمان با هند بر تانوی طوریکه از نام آن پیداست از لحاظ جغرافیائی با هند اما از نگاه سیاسی- تجاری در واقع با انگلستان بوده است. بنابراین روابط تجاری افغانستان درین دوره دستخوش دگرگونی ها شد و تحت شعاع سیاست های همان روز و روزا بط سیاسی با انگلیسیها قرار گرفت. باتسخیر بخش بزرگی از خاکهای افغانستان توسط انگلیسیها، تجارت محدود به سرحدات شرقی و جنوبی گردید و چالشهای در برابر صادرات و همچنین واردات کشور بمیان آمد. برخلاف راه برای ورود کالاهای تجاری انگلستان به کشور باز شد.

مرحله سوم بعد از استقلال هند:

روابط تجاری افغانستان و هند سابقه ای دیرینه دارد. در طول تاریخ، این دو کشور از طریق مسیرهای زمینی با یکدیگر تبادلات تجاری داشته اند. اما این روابط در سال ۱۹۴۷ با استقلال هند و تقسیم آن به دو کشور هند و پاکستان، وارد مرحله جدیدی شد.

ایجاد پاکستان و پیامدهای آن:

با جدایی هند و پاکستان، بخش هایی از خاک افغانستان که تحت تسلط انگلیس بودند به پاکستان واگذار شدند. این امر باعث شد تا افغانستان از دسترسی به ابحار آزاد محروم شده و به یک کشور محصور در خشکی تبدیل شود. در این شرایط، پاکستان به عنوان تنها همسایه شرقی و جنوبی افغانستان، نقش حیاتی در ترانزیت کالاهای این کشور به سایر نقاط جهان را به دست آورد.

از سوی دیگر، بازار بزرگ هند که به عنوان یک فرصت بزرگ برای تجارت افغانستان مطرح بود بنابر این تحول

منفی در جغرافیای منطقه به چاشه های جدیدی مواجه شد و وابستگی تمام عیار افغانستان به ترانزیت پاکستان، این فرصت را به تحت تاثیر قرارداد. چنانچه پاکستان از تاریخ تولد نامیمون خویش بارها از این وابستگی به عنوان ابزاری برای اعمال فشار بر ترانزیت و تجارت افغانستان استفاده کرده و با وضع محدودیت‌های گمرکی و ترانزیتی، سد رونق تجارت نه تنها بین دو کشور هند و افغانستان شده است، بلکه مانع بالقوه تجارت با خود پاکستان نیز گردیده است.

پیامدهای اقتصادی وابستگی به ترانزیت پاکستان

- **افزایش هزینه‌های واردات:** وابستگی به ترانزیت پاکستان باعث افزایش هزینه‌های تجارت برای افغانستان شده است. این امر به دلیل طولانی شدن و افزایش زمان حمل و نقل، نگهداری یا توقف بی موجب کالا های ترانزیتی در گمرکات پاکستان و نیاز به پرداخت عوارض و هزینه‌های گمرکی به پاکستان است.
- **کاهش صادرات افغانستان:** محدودیت‌های پاکستان در مسیر ترانزیت، صادرات افغانستان را به شدت تحت تاثیر قرار داده است. این امر باعث شده تا افغانستان نتواند از تمام ظرفیت‌های صادراتی خود به هند و سایر کشورهای جهان استفاده کند.
- **آسیب‌پذیری اقتصادی:** وابستگی به ترانزیت پاکستان، اقتصاد افغانستان را در برابر فشارهای سیاسی و اقتصادی این کشور آسیب‌پذیر کرده است

به هر حال چهار سال بعد از استقلال هند، در سال ۱۳۳۰ (۱۹۵۱) به ادامه تلاشهای قبلی، با یکتعداد از کشور ها درباب توسعه تجارت خارجی مذاکرات دو جانبه صورت گرفت که در نتیجه بعضی از قراردادها تمدید و با یکتعداد از کشور های دیگر روی عقد موافقتنامه های تجارتي تفاهم صورت گرفت و درعین حال براساس موافقت افغانستان و هند وکالت تجاری افغانی بمنظورتنظیم امور انتقال اموال افغانی از طریق مرز پاکستان به هند در امرتسر ایجاد شد که تسهیلات نسبی را برای تجار افغانی فراهم آورد. بتاريخ ۲۴ جنوری ۱۹۵۲ با جمهوری هند موافقتنامه تجارتي برای سه سال عقد گردید که پس از ختم میعاد آن سالانه تمدید یافته است. همچنان عقدموافقتنامه تجارتي وتبادل اموال باجمهوری هند جهت تحکیم روابط تجاری در سال ۱۳۳۷ مطابق ۱۹۵۸ تجدید گردید.

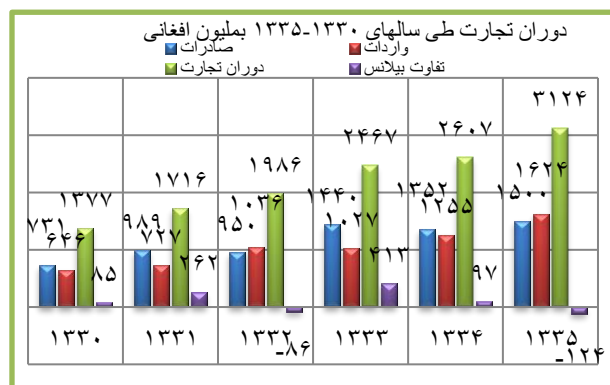
چنانچه درآغاز این بحث تذکار یافت، تجارت با کشور هند برای افغانستان از اهمیت خاصی برخوردار است، زیرا هندوستان نظر به علاقمندی که به محصولات وتولیدات افغانستان دارد از یک طرف و با داشتن نفوس بیشتر از یک میلیارد و چهارصد ملیون از جانب دیگر، بطور یقین منحصی یک مارکیت بالقوه بزرگ، تاریخی وعنعنوی برای صادرات وبالاخصه میوه های با کیفیت موسمی افغانستان بشمار میرود.

روابط تجاری بین افغانستان و جمهوری هند پس از استقلال آن کشور علیرغم مزاحمت های پاکستان از ثبات لازم برخوردار بوده وهرگاه مزاحمت های تصنعی ترانزیتی ازطرف پاکستان ایجاد نگردد، افغانستان میتواند سطح تجارت بخصوص صادرات را به آنکشور بمراتب بیشتر از امروز توسعه دهد. پس از سقوط دوره اول رژیم طالبان، افغانستان سعی نمودتا روابط تجاری را با این کشور انکشاف بیشتر دهد، البته در حال حاضر این موضوع وابسته به این است که افغانستان به ویژه رژیم حاکم طالبان چقدر میتواند از امکانات دست داشته استفاده نموده ومحصولات خویش را چه از راه ترانزیت پاکستان و چه از راه چاه بهار ایران به اختیار آنکشور قرار دهد وآیا واقعاً طالبان حاضرند با هندوستان تعامل داشته باشند ویا اینکه این موضوع وابسته به اجازه ویا در گرو تصمیم آ اس آی پاکستان میباشد. لازم به تذکر است که بنابر مشکلات سیاسی-نظامی که بین هند وپاکستان از زمان استقلال هند وایجاد پاکستان تا به حال موجود است، پاکستان از صدور اموال هندوستان به افغانستان عملاً از ترانزیت این کالاها از طریق پاکستان به افغانستان جلوگیری نموده است. اما به هر حال تجارت افغانستان با هند علیرغم تمام موانع که از جانب آی اس آی پاکستان وضع وعملی گردیده است کماکان ادامه یافته و آنها نتوانسته اند جلو تجارت با هندوستان بگیرند. با بدست آوردن استقلال هند زمینه های انکشاف تجارت با سایر کشور ها برای افغانستان بیشتر میسر گردید ودر های جدیدی بروی تجارت افغانستان باز شد با تجارت با هند بخش مهم وجدا نا پذیر تجارت خارجی کشور را تشکیل میداد چنانچه ارقام ذیل مبین این واقعیت است.

دوران تجارت خارجی بین سالهای ۱۳۳۰-۱۳۳۵ :

دوران تجارت در سال ۱۳۳۵ نسبت به سال ۱۳۳۰ بیشتر از دوبرتبه رشد نموده است که سهم صادرات حدود دو مرتبه و سهم واردات حدود دونیم مرتبه افزایش را نشان میدهد.

دوران تجارت طی این دوره از رشد مستمر برخوردار بود و صادرات و واردات تقریباً بموازات هم در حال ارتقاء بوده

منبع: اداره مرکزی احصائیه

است. چنین دست آوردهای نه تنها نتیجه کوشش های همین سالهای (تحت مطالعه) میباشد که در زمینه بهبود صادرات انجام گردیده، بلکه پاسخ روشن به اقدامات هدفمندی میباشد که طی سالهای نخستین نهضت تجاری درین راستا صورت گرفته است. طوری که در گراف ها نشان داده شده است ارقام بیانگر آنست که صادرات طی این سالها به رغم فراز و نشیبها دارای رشد مستمر بوده و در سال ۱۳۳۵ به

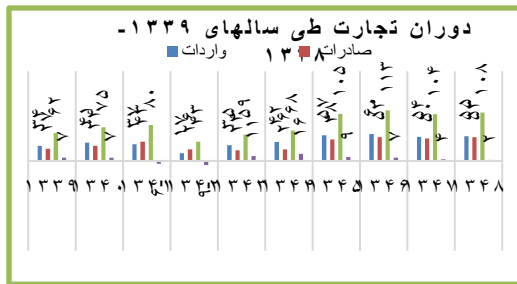
۱/۵ میلیارد افغانی رسیده است که در مقایسه با سال ۱۳۳۰ از دوبرابر را میرساند. مجموع صادرات کشور طی سال ۱۳۳۰ بالغ بر ۷۳۱ میلیون افغانی میشد.

هرگاه صادرات سال ۱۳۳۰ با واردات همان سال که بالغ بر ۶۴۶ میلیون افغانی میگردید مقایسه شود، صادرات بر واردات ۱۳ فیصد بیشتر صورت گرفته است. اما در سال ۱۳۳۵ میزان واردات (به مبلغ ۱۶۲۴ میلیون افغانی) به تناسب میزان صادرات (۱۵۰۰ میلیون افغانی) به اندازه ۰/۸ درصد بیشتر است. بیلانس تجارت در سالهای ۱۳۳۲ و ۱۳۳۵ کسر داشته است که بالترتیب یک کسر ۸۶ میلیون افغانی و ۱۲۴ میلیون افغانی را ارائه میدارد. واردات طی سالهای متذکره عمدتاً بسوی از دیاد میلان نموده و آهنگ رشد آن در سال ۱۳۳۵ به مقایسه ۱۳۳۲ بیشتر از دونیم مرتبه بوده است. کشور هندوستان با مبلغ ۲۱۵ میلیون افغانی (خرید) در صدر جدول صادرات افغانستان قرار داشت، ایالات متحده امریکا مقام دوم را درین ردیف با مبلغ ۱۹۴ میلیون افغانی واردات، و روسیه شوروی با واردات مبلغ ۱۳۴ میلیون افغانی رده سوم را در جدول صادرات بخود اختصاص داده بودند. کشورهای هند، پاکستان، بریتانیا، جرمنی، ایران، عربستان سعودی، هالند و سویس بالترتیب همکاران تجاری افغانستان را تشکیل میداد.

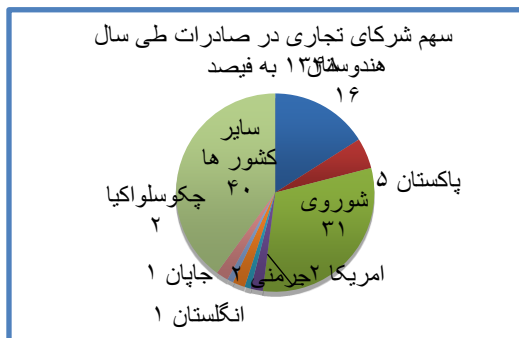
دوران تجارت خارجی طی سالهای ۱۳۳۹-۱۳۴۸ :

به منظور تنظیم بهتر امور تجاری کشور و ارائه دقیق ارزش تجارت خارجی، برای نخستین بار در تجارت خارجی افغانستان ارز دالرامریکائی ب عوض پول افغانی و سایر ارز ها، منحیث ارز شاخص در تجارت افغانستان مورد استفاده قرار گرفت. تجارت خارجی این دوره با متموج بودن آن سیر ارتقائی داشته است.

چنانچه دوران تجارت از ۶۲ میلیون دالدر سال ۱۳۳۹ به ۱۰۸ میلیون دالدر سال ۱۳۴۸ افزایش یافت که رشد ۱۷۴/۱۹ فیصد نشان میدهد. طوری که ارقام نشان میدهد درین دوره صادرات کشور در حال انکشاف مستدام بوده، از

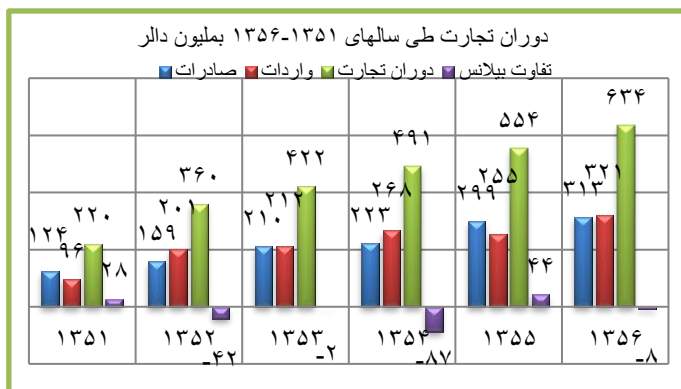
منبع: اداره مرکزی احصائیه

منطقه قدم فرا تر گذاشته و راه خود را در قاره ی امریکا و اروپا باز مینماید، اما کماکان سهم هندوستان هنوز هم در تجارت خارجی سهم مهم است چنانچه سهم هندوستان در مجموع صادرات سال ۱۳۴۸ که به ۸۱/۹۲ ملیون دالر امریکائی میرسید ۱۶ در صد و یا ۱۳.۱۱ ملیون دالر بوده است.

دوران تجارت خارجی طی سالهای ۱۳۵۱- ۱۳۵۶ :

دوران تجارت در دوره ریاست جمهوری محمد داؤد طی سالهای ۱۳۵۶-۱۳۵۲ از رشد مطلوب، مستمر و با ثبات برخوردار بود، چنانچه دوران تجارت در سال ۱۳۵۶ بالغ بر ۶۳۴ ملیون دالر گردیده که آهنگ رشد آن نسبت به سال ۱۳۵۱، آخرین سال قدرت محمدظاهرشاه ۲/۹ مرتبه و درمقایسه باسال ۱۳۵۲ سال اول ریاست جمهوری محمد داودحدود ۱/۷۶ درصد افزایش را نشان میدهد.

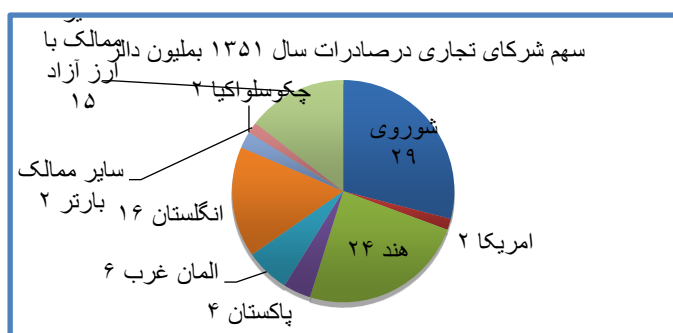

منبع : اداره احصائیه مرکزی

سهم هند در صادرات سالهای ۱۳۵۱- ۱۳۵۶

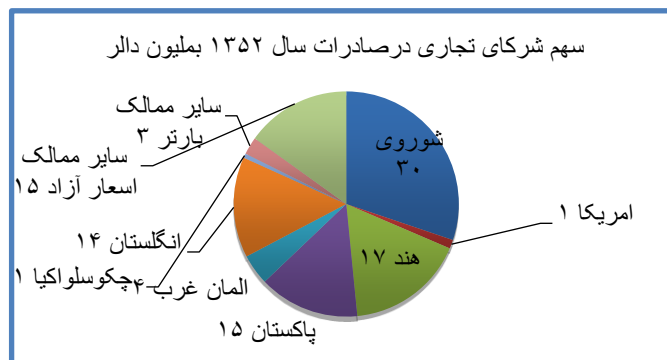
سهم کشور هندوستان درین دوره نظر به اینکه امکانات تجارت با سایر کشور های در حال گسترش است و از جانب دیگر مشکلات ترانزیتی از طریق پاکستان به طور مستمر عامل محدود بودن تجارت با هند را رقم زده است، درین دوره در حال نوسان است. چنانچه در سال ۱۳۵۱ میزان صادرات کشور هندوستان با داشتن ۲۴ فیصد سهم در صادرات مقام دوم را داشت که بالغ بر ۲۹.۷ ملیون دالر میشد.

معلومات احصائیه افغانستان (۱۳۵۱-۱۳۵۶)

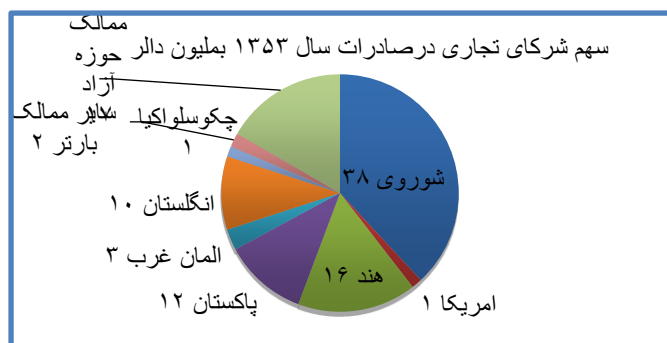

معلومات احصائیه افغانستان (۱۳۵۱-۱۳۵۶)

در سال ۱۳۵۱ سهم کشور هندوستان در صادرات افغانستان ۲۴ فیصد انا در سال ۱۳۵۲ به ۱۷ در رسیده که کاهش ۷ فیصد را نشان میدهد.

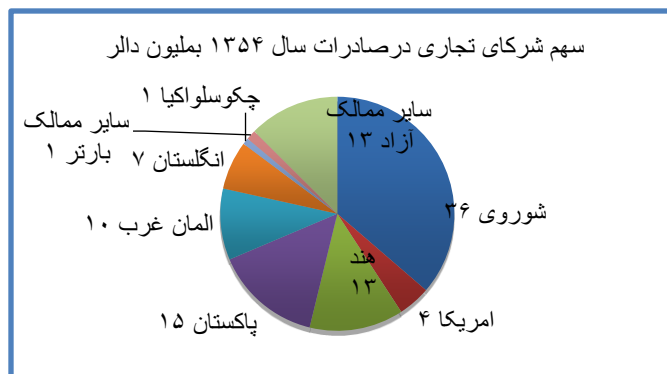

سهم هند در صادرات طی سال ۱۳۵۳ از لحاظ فیصدی ۱۶ در صد به ثبت رسیده است.

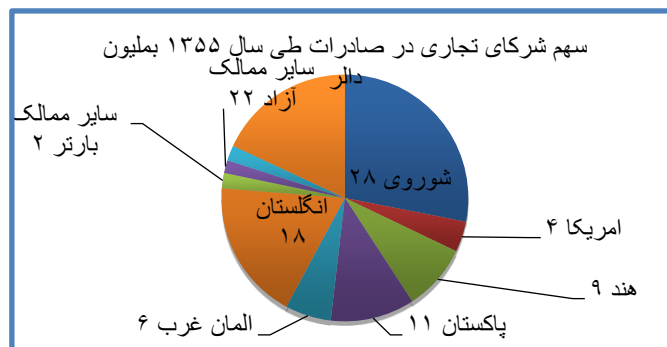
منبع: اداره مرکزی احصائیه ، معلومات احصائیوی افغانستان (۱۳۵۱-۱۳۵۶)

به همین ترتیب در صادرات سال ۱۳۵۴ سهم هند ۱۳ درصد بوده که از لحاظ ارزش با سال قبل نظر به ارتقای حجم عمومی صادرات تفاوت چندانی نکرده است.

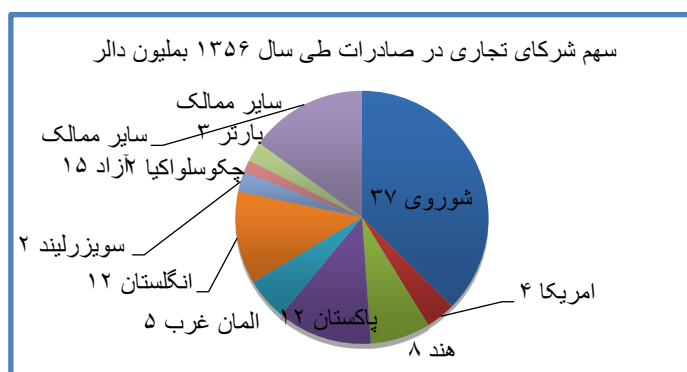
منبع: اداره مرکزی احصائیه ، معلومات احصائیوی افغانستان

طی سال ۱۳۵۵ سهم هند در صادرات کشور به ۹ تقریب داشته است.

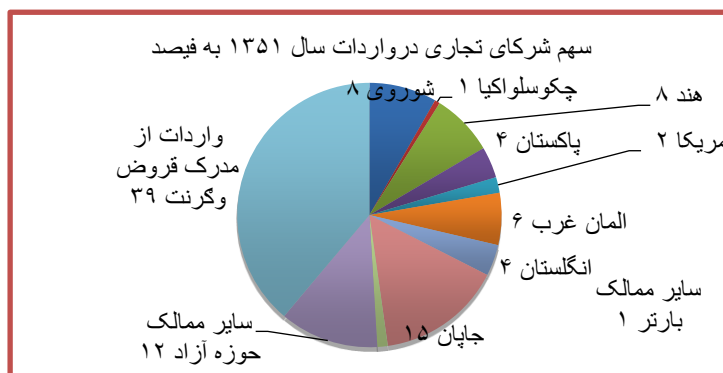
منبع: اداره مرکزی احصائیه، معلومات احصائیوی افغانستان (۱۳۵۶-۱۳۵۱)

در بخش صادرات طی سال ۱۳۵۶ آخرین سال این دوره، سهم هند ۸ درصد بوده است که بالغ بر ۲۵.۰۴ میلیون دالر میگردد و در مقایسه با سال ۱۳۵۱ کاهش ۴.۷۲ میلیون دالر را به نمایش میگذارد

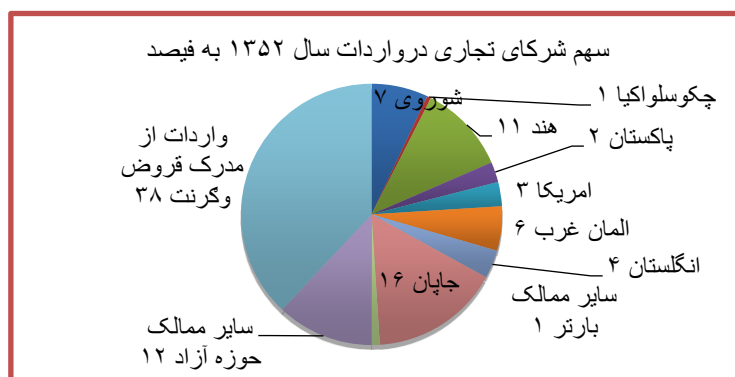

سهم هند در واردات سالهای ۱۳۵۱-۱۳۵۶:

در بخش واردات طی سال ۱۳۵۱ آخرین سال سلطنت محمد ظاهر شاه و سالهای ۱۳۵۲-۱۳۵۶ دوران ریاست جمهوری محمداؤد به تصویر کشیده و طوریکه گراف واردات نشان میدهد در جدول شرکای تجاری افغانستان، سهم کشورهای جاپان، اتحاد شوروی، هندوستان، پاکستان، امریکا، انگلستان، چکوسلواکیا و آلمان در واردات جلوه بیشتری دارد.

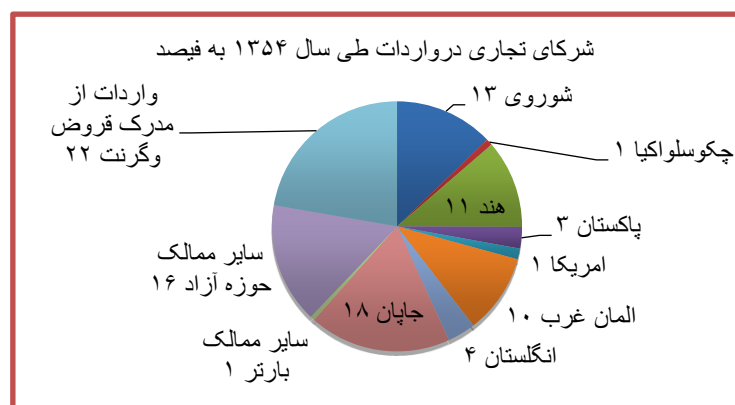
منبع: اداره مرکزی احصائیه، معلومات احصائیوی افغانستان (۱۳۵۶-۱۳۵۱)

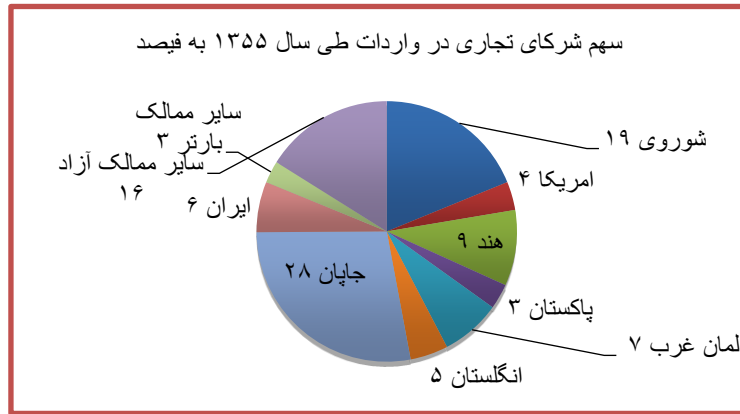

منبع: اداره مرکزی احصائیه ، معلومات احصائیوی افغانستان (۱۳۵۱-۱۳۵۶)

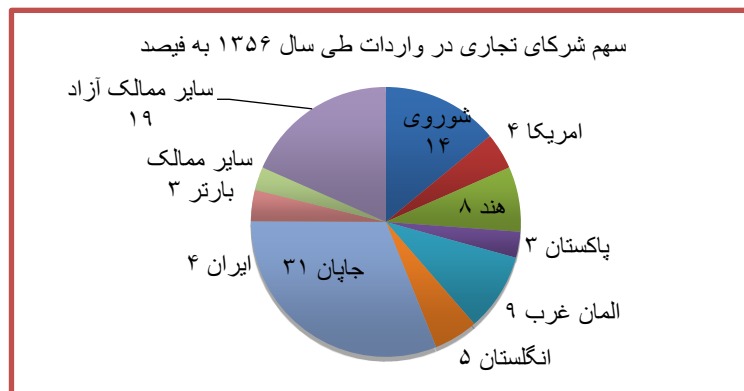

منبع: اداره مرکزی احصائیه ، معلومات احصائیوی افغانستان (۱۳۵۱-۱۳۵۶)

منبع: اداره مرکزی احصائیه ، معلومات احصائیه افغانستان (۱۳۵۶ - ۱۳۵۱)

منبع: اداره مرکزی احصائیه ، معلومات احصائیه افغانستان (۱۳۵۶ - ۱۳۵۱)

در این دوره سهم هندوستان در واردات از ۸ الی ۱۱ فیصد قید گردیده است. چنانچه در سال ۱۳۵۱ کشور هندوستان ۸ فیصد واردات را کشور را بخود اختصاص داده است. سهم هندوستان در واردات از سال ۱۳۵۲ که سال اول دوره ریاست جمهوری محمد داود میباشد به ۱۱ در صد ارتقاء نموده والی سال ۱۳۵۴ همین فیصدی را حفظ نموده و سهم هند در واردات کشور در سال ۱۳۵۵ به ۹ فیصد رسیده است در حالیکه در سال ۱۳۵۶ به ۸ تنزیل نموده، اما از آنجائیکه در مجموع سطح واردات کشور از ۹۶ میلیون دالر به ۳۲۱ میلیون دالر ارتقاء نموده است، در واقع رقم حقیقی واردات بیشتر بوده است. هرگاه رقم ۸ فیصد واردات سال ۱۳۵۱ که معادل ۷.۶۸ میلیون دالر میگردد با رقم ۸ درصد واردات سال ۱۳۵۶ که معادل ۲۵.۶۸ میلیون دالر میگردد مقایسه شود یک رشد حدود ۳.۳ مرتبه را نشان میدهد.